

Оксана Супронюк
(Київ)

БОГДАН РОМАНЕНЧУК – РЕДАКТОР УКРАЇНСЬКИХ ЧАСОПИСІВ У США (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТ.)

У публікації висвітлюється діяльність Богдана Романенчука, як організатора українського видавництва у США і редактора журналів “Київ” і “Українська книга”, що виходили у Філадельфії при цьому видавництві у 1950–1980-х рр. Актуальність дослідження обумовлене відсутністю системного опрацювання історії цих журналів та аналізу редакторської діяльності Б. Романенчука. Автор звертає свою увагу на основні заслуги Б. Романенчука як редактора цих журналів і їх значення для розвитку українознавства в загальнокультурному і книгознавчому контекстах. Ці журнали були відносно довговічними проектами в пресі української діаспори. Вони постали в часи, коли на материковій Україні книгознавство перебувало в занепаді. Висвітлюючи історію української книги та літературно-мистецькі події в діаспорі і в Україні, вони стали важливими джерелами літературно-мистецької, книгознавчої та бібліографічної інформації, публікації яких сприяли популяризації у світі духовних цінностей України. Видавнича та редакційна діяльність Богдана Романенчука щодо популяризації української книжки, виховання і розвитку своєї аудиторії читача, сприяли поширенню світових здобутків духовної культури, а друковане українське слово стало засобом поширення культурних ініціатив в умовах бездержавності нації. Матеріали часописів досі маловідомі дослідникам і потребують глибокого вивчення в контексті сучасних українознавчих досліджень.

Ключові слова: Богдан Романенчук, українська діаспора, журнали “Київ” (1950–1964), та “Українська книга” (1971–1982), Філадельфія, США.

Оксана Супронюк. Богдан Романенчук – редактор украинских журналов в США (вторая половина ХХ в.)

В статье освещена деятельность Богдана Романенчука как организатора украинского издательства в США и редактора журналов “Киев” и “Украинская книга”, которые выходили при этом издательстве в 1950–1980-е гг. Актуальность исследования обусловлена отсутствием системного изучения истории этих журналов и анализа редакторской деятельности Б. Романенчука. Автор обращает свое внимание на основные заслуги Б. Романенчука как редактора этих журналов и их значение для развития украиноведения в общекультурном и книговедческом контекстах. Эти журналы были относительно долговечными проектами в прессе украинской диаспоры. Они возникли, когда в советской Украине книговедение пребывало в упадке. Освещая историю украинской книги и события в мире литературы и искусства в диаспоре и в Украине, они стали важными источниками книговедческой, литературоведческой и искусствоведческой информации, публикации которых способствовали популяризации в мире духовных ценностей Украины. Издательская и редакционная деятельность Богдана Романенчука в плане пропагандирования украинской книги, воспитания и развития своей аудитории читателя, способствовали популяризации мировых достижений духовной культуры, а печатное украинское слово стало средством распространения культурных инициатив в условиях безгосударственности нации. Материалы журналов до сих пор малоизвестны исследователям и требуют глубокого изучения в контексте современных украиноведческих исследований.

Ключевые слова: Богдан Романенчук, украинская диаспора, журнал “Киев” (1950–1964), и “Украинская книга” (1971–1982), Філадельфія, США.

Oksana Suproniuk. Bohdan Romanenchuk – an editor of Ukrainian periodicals in the USA (the second half of the 20th century)

In this publication the author discusses the work of Bohdan Romanenchuk as the organizer of the Ukrainian publishing house in the USA and the editor of journals “Kyiv” and “Ukrayins'ka knyha”, which used to be printed by this publisher in Philadelphia in the 1950s – 1980s. This research is topical because the history of these journals have not been systematically worked

upon, and the editing work of B. Romanenchuk hasn't been analyzed yet. The author focuses on the main merits of B. Romanenchuk as the editor of these journals and their significance for the development of Ukrainian studies in the general cultural and bibliological contexts. These journals were relatively long-living projects of the Ukrainian diaspora's press, and they emerged when the bibliography in the mainland Ukraine stagnated. By shedding some light on the history of Ukrainian books and literature and art events among the diaspora as well as in Ukraine, the journals became important sources of literary, art, bibliological and bibliographical information, and their publication contributed to the propagation of Ukrainian values in the world. The publishing and editing work of B. Romanenchuk in the popularization of Ukrainian books, fostering and development of the readers audience facilitated the widespread of the world cultural heritage, while the printed Ukrainian word became a method of propagation of cultural initiatives in the situation of the nation without a state. The materials of the journals are still vaguely known to the researchers and require deeper attention in the context of modern Ukrainian studies.

Key words: Bohdan Romanenchuk, Ukrainian diaspora, journals "Kyiv" (1950–1964) and "Ukrayins'ka knyha" (1971–1982), Philadelphia, USA.

Дослідження, що розкривають фонд української періодики, яка стала приступною для читачів після набуття Україною незалежності, вводять у науковий обіг новий масив невідомого раніше культурологічного матеріалу (культурної спадщини діаспори), що є важливою частиною вітчизняної історії.

Творча діяльність Богдана Романенчука, редактора українських часописів "Київ" та "Українська книга", що виходили в Філадельфії (США), у 1950–1980-ті рр. є важливою сторінкою історії української еміграції, її боротьби за збереження й утвердження історичної пам'яті всього українського народу, а також особливою віхою в історії розвитку книгознавства та українознавства.

Богдан Романенчук (23.02.1908 (за іншими даними 1906, 1912), с. Воскресінці, тепер Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. – 09.01.1989, м. Філадельфія (США) – вчений-славист, літературо- і мовознавець, редактор і видавець, був потужною, яскравою постаттю в культурному житті української діаспори ХХ ст. Питання його діяльності як редактора українських часописів у 1950–1980-х рр. у США ще не було предметом спеціального вивчення. Актуальність цієї теми також зумовлюється відсутністю системного опрацювання історії цих журналів. Побіжні згадки про Б. Романенчука є в загальних книгознавчих оглядах. Проте всебічного висвітлення діяльності часописів та аналізу матеріалів, опублікованих на їх сторінках, як і редакторської роботи Б. Романенчука, ще не існує.

Як писала О. Керч про нього, "він був з того роду завзятих гуцулів, що відстоювали права своєї вужчої батьківщини із завзяттям і наснагою цілого свого життя" [2, с. 184]. Після навчання в Коломийській та Рогатинській гімназіях, на початку 1930-х він студіював славистику, українську та польську мови й літератури, а також етнографію на славістичному відділі Львівського університету. Належав до студентських організацій і був активним у "гуртку українців" та в Товаристві ім. Петра Могили, де товаришував з відомим поетом Б.-І. Антоничем [2, с. 184]. Закінчив філософський факультет Львівського університету зі ступенем магістра у 1935 р. Першими його творчими проектами були засноване ним у Львові власне видавництво популярної книжки "Всесвіт", а згодом – літературне видавництво "Українська книгоспілка" (1935–1939) [Хронологічну канву біографії Б. Романенчука див.: 3, с. 272-274, див також: 2, с. 184-186]. Був співробітником видання НТШ у Львові "Українська книга", місячника, присвяченого бібліології та бібліофільству (Органу Бібліологічної комісії НТШ та Українського Товариства бібліофілів у Львові), де у 1937–1939 рр. публікував поточну бібліографію української книги у Галичині, на Буковині, Волині, Закарпатті (частково еміграційної).

У 1939–1940-х рр., уникаючи більшовицького переслідування, переїхав до Кракова, де працював редактором в Українському видавництві, викладав на курсах. У 1944 емігрував до Австрії, де досить тривалий час перебував у таборах для переміщених осіб у Ландеку, де відразу став, за словами О. Керч, "на чолі шеститисячної громади біженців і фактично був організатором культурного і громадського життя в таборі" [2, с. 184]. Незважаючи на важкі політичні та матеріальні обставини, продовжував разом з іншими галицькими інтелігентами-емігрантами працювати для розвитку української духовності, зокрема, виконуючи обов'язки культурно-освітнього референта у таборовій управі, організувавши середню школу, де викладав українську

мову та літературу. Співпрацював із Спілкою українських літераторів і науковців у Зальцбурзі, де заснував разом з правлінням Спілки, зокрема, її головою доктором Ю. Мачуком, літературно-науковий журнал “Літаври” (1947–1948; вийшло 6 чисел) [3, с. 272-273], вміщував там свої статті і рецензії.

У 1949 р. виїхав до США. Оселився у Філадельфії, де спочатку, як і більшість емігрантів з України, заробляв собі на життя, працюючи не за фахом – столяром на меблевій фабриці. Але основною працею його життя залишилася діяльність, пов’язана з науковою та видавничою справою. Він був членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка в еміграції, Українського бібліологічного товариства. З 1955 вивчав славистику на балто-слов’янському відділі Пенсильванського університету, у 1958 р. здобув науковий ступінь доктора філософії. У 1959–1965 рр. працював у Платсбурзькому державному університеті, а з 1965 – асистентом професора та професором слов’янських мов і німецької літератури в Ніагарському університеті [3, с. 273].

Період адаптації до нових умов для багатьох українців, що опинилися в еміграції, був пов’язаний і з питаннями “асиміляції, інтеграції, багатокультурності, чи <...> акультуризації, які практично зводилися до основного: “чи вміємо стати як громада та одиниці повноцінними американцями й одночасно зберегти свою українську ідентичність” [4, с. 93]. Українські іммігранти, прагнули створити свою етнічну пресу, розуміючи, що вона допоможе їм зберегти власне національне життя.

Першим творчим проектом Б. Романенчука в Америці стало створення у Філадельфії видавництва “Київ”, де він почав видавати українські книжки, а також літературний журнал-двомісячник “Київ” (1950–1964). Філадельфійський “Київ” був тематично й духовно пов’язаний з книгознавчими і бібліографознавчими друкованими органами, які існували з початку побудови української держави. З встановленням радянського режиму в материковій Україні преса почала контролюватися й цензуруватися, з-за чого окремі ділянки знань та інформація про них стали заполітизованими або й зовсім зникли з її сторінок. Книгознавство фактично було знищене. “Київ” був серед тих зарубіжних періодичних видань, які з’явилися за межами материкової України, взяли на себе функцію головного інформатора й намагалися в силу своїх можливостей максимально об’єктивно фіксувати мистецькі й літературні події, нові джерела друку, й знайомити з ними читача.

Основною метою журналу, назва якого була пов’язана з традиціями літературно-мистецького Києва, як заявлено було в його 1-му номері в 1950 р., служити розвиткові українських літератури і мистецтва на вигнанні, а програмою нового часопису було презентувати інформацію про українську літературу й мистецтво у світі, орієнтуючись на найвищі досягнення сучасної української культури та на передові течії культури християнського Заходу, репрезентуючи при цьому весь український народ, що стояв тоді у велетенському змаганні за свою незалежність, соборність і суверенність [“Київ”, № 1, с. 1-2, зноски на рік і номер журналу подаються в тексті з вказанням року і номеру].

Серед учасників “Києва” ми бачимо О. Лятуринську, Г. Журбу, І. Боднарчука, О. Зуєвського, Л. Винара, О. Домбровського, Б. Антоненка-Давидовича, Л. Полтаву, Володимира Дорошенка, З. та О. Тарнавських, М. Островерху, Р. Климкевича, С. Гординського, І. Керницького, Гр. Лужницького, В. Блавацького та ін.

У 1950–1953 рр. журнал виходив як літературно-мистецький двомісячник Літературно-мистецького Товариства в Філадельфії (Видавець і редактор Б. Романенчук при активній співпраці П. Андрусєва, С. Гординського, Б. Кравцева, П. Мегика, Я. Славутича. Обкладинку малював С. Гординський). У 1954–1964 журнал змінив підзаголовок: “Київ”, журнал літератури, науки, мистецтва, критики і суспільного життя (Гол. ред. Б. Романенчук, редагує колегія). З початку ж 1959 р., тобто останні 5 років існування журналу, одноосібним видавцем і редактором “Києва” став Богдан Романенчук.

Журнал був важливим засобом інформації рідною мовою, фактично він не тільки пропагував художню творчість, а й виконував функцію просвітника і вчителя, пропагандиста української ідеї, популяризатора громадської думки, нових філософсько-естетичних ідей, мистецьких напрямів. Всім арсеналом наявних засобів – літературно-критичною програмою, втіленою в колективних редакційних документах, живим художнім матеріалом журнал спільними зусиллями його редактора та авторів сприяв збагаченню рідного письменства, розвивав на українському ґрунті новаторські пошуки молодого покоління митців.

На сторінках "Києва" Б. Романенчук систематично друкував твори американських авторів, щоб українці США орієнтувалися в культурному просторі країни їх перебування. У журналі з'являються переклади й авторизовані переклади кращих творів світової літератури з біографічними довідками про письменників, їх авторів. Серія публікацій знайомила читача з історією української літератури. Рубрика "Наша антологія" була спробою пригадати читачеві рідкі й малодоступні перлини нашої української поезії із переважно знищених видань, до яких додавалися біографічні довідки й підбірки віршів. Серед них П. Филиповича, Б.-І. Антонича, О. Ольжича, Ю. Дарагана та ін.

Протягом всіх років його виходу на сторінках журналу друкувалися публікації Шевченкіани. А у 1961 р., ювілейному році, коли відзначалося 100-річчя смерті Т. Шевченка, матеріали з галузі шевченкознавства вміщувалися систематично у кожному номері. Серед них перекладені українською уривки з "Журналу" Т. Шевченка, своєрідного щоденника, який поет вів російською мовою протягом року, з червня 1957 до липня 1958. На початку 1960-х рр. Б. Романенчук на сторінках "Києва" надрукував серію шевченкознавчих публікацій наступної тематики: "Естетичні погляди Тараса Шевченка, поширена доповідь, виголошена на Світовому конгресі української вільної науки, що відбувся 17-19.03.1961 в Нью-Йорку" [1961, № 1, № 6; 1962, № 1; 1962, № 2/3]; а також: "Проекти пам'ятників Шевченкові" [1962, № 4]; "Шевченківські премії за 1964 рік" [1964, № 2]; Шевченкові погляди на красу й мистецтво [1964, № 6]; Шевченківські лауреати. 1: Микола Тихонов [1964, № 4; № 5].

Одноосібно Б. Романенчук вів у журналі рубрики "З бібліографічних мандрювань", "З мандрівки по книгарських полицях", що містили дані про еміграційні видання, підсоветські видання. Аналіз книжок, які з'являлися на книгарських полицях, супроводжувався роздумами про життя, про актуальні проблеми, порушені в творах, біографічними даними про авторів, екскурсами в історію. Рубрика "На мовні теми" вміщувала публікації з історії виникнення української мови, про русифікацію української мови на Україні, полеміки, листування, рецензії на видання відповідної тематики [див. наприклад: 1957, № 5; 1958, № 4; 1959, № 6]. Рубрика "Нобелівські премії" розпочалася публікацією "В 60 роковини смерті [А. Нобеля]" про історію Нобелівської премії [1956, № 6], і розповідала про її лауреатів. Б. Романенчук написав в цій статті про англійця Р. Кіплінга [1958, № 3], росіянина Б. Пастернака [1958, № 5/6]. У цьому ж номері він вмістив у перекладі уривки з 2-го розділу повісті Б. Пастернака "Доктор Живаго", що мала тоді великий розголос.

Рубрика "CAMERA OBSCURA" містила розбір та оцінки різних конфліктних, курйозних, парадоксальних ситуацій та обставин, непорозумінь в пресі та в еміграційному й на материковій Україні літературно-мистецькому середовищі. Рубрика "Мистецька хроніка" підводила підсумки подій в мистецькому житті, розповідала про виставки українських малярів в картинних галереях світу, театральні вистави, виступи творчих хорових колективів.

У № 3 1955 р. видавництво "Київ" оголосило літературний конкурс для підсилення літературної творчості на еміграції, особливо в ділянці короткої прози – новели й оповідання, та лектури для юнацтва, брак якої, на думку редактора, тоді надзвичайно гостро відчувався. Переможці в конкурсі були відзначені гонорарами. У № 3 1956 р. журналу "Київ" підведено підсумки цього конкурсу. Були названі імена переможців, а їх твори згодом вміщені на сторінках журналу.

У редакційних статтях порушувалися наболілі проблеми, що стояли перед українством в еміграції, пошук шляхів служіння рідному суспільству, питання зміни поколінь тощо.

Таким чином, діяльність "Києва" була відносно довговічним (15 років) проектом в пресі української діаспори 2-ї половини ХХ ст. Це був журнал універсального гуманітарного змісту, який зусиллями головного редактора зміг стати "єдиним літературно-мистецьким журналом не тільки в Америці, але в цілому вільному світі" [1955, № 6, с. 250]. Б. Романенчук називав свій журнал "вільною трибуною українського слова у вільному світі" [1964, № 1, с. 1-2]. Свої публікації в ньому він підписував: Б. Ром. Б.Р. бр., бкр. бром. Журнал припинив своє існування у 1965 р.

Згодом творчий та життєвий досвід в Америці привів Б. Романенчука до більш локального проекту, журналу книгознавчо-бібліографічного профілю. Через 5 років, у 1971 р., він започатковує в Філадельфії новий журнал, "Українська книга", який виходив 12 років (до 1982 р.). За його задумом, він був відродженням на еміграції традицій старої, львівської "Української книги", але з відповідним врахуванням обставин життя на еміграції. Як вже згадувалося, сам

Богдан Романенчук був активним учасником львівського проекту “Українська книга” (Львів, Краків, 1937–1943).

Співтворцями нового журналу були художник Петро Андрусів, мистецтвознавець Святослав Гординський, Богдан Кравців, Петро Мегик, Яр Славутич. Серед постійних редакційних працівників бачимо письменників Ю. Косача, О. Зуєвського, літературних критиків І. Костецького, О. Тарнавського, Б. Нижанківського, М. Ореста, Н. Пазуняк, бібліографів А. Турчина, О. Соколишина, Е. Касинця, Г. Миронюк, книгознавців Наталю Дорошенко та В. Веригу, М. Кравчука, Р. Вереса, Я. Дзиру, А. Фесенка, мистецтвознавця О. Керч. Їх публікації зумовлювалися колом зацікавлень кожного автора. Богдан Романенчук був одним з найактивніших авторів, йому належать публікації з різних галузей книгознавства, бібліографознавства, літератури та мистецтвознавства.

Особлива увага на сторінках “Української книги” була приділена пропаганді ідеї створення баз даних поточної та ретроспективної бібліографічно-документальної інформації про українську книгу, обов’язкового примірника від усіх українських книговидавців у різних країнах поселення, систематичного і повного постачання друкованої продукції до всіх книгосховищ, які взяли на себе нелегкий труд її реєстрації, фіксування і збереження. Журнал видавало видавництво “Київ” у Філадельфії.

Журнал “Українська книга” дає змогу простежити не тільки історію української книги на американському континенті, а й досягнути значення, визначити місце та роль книгознавчої справи у розвитку української діаспори. У філадельфійському виданні питома вага суто книгознавчих публікацій в порівнянні з львівською “Українською книгою” зменшується, бо змінюється структура видання, й нема достатньої кількості фахівців, щоб заповнювати кожен номер (як це було в львівській “Українській книзі”).

Огляд публікацій свідчить, що редакція намагалася реалізувати заплановану програму видання часопису. Обіцяні матеріали, різнопланові за змістом та цільовим призначенням систематизувалися за певними рубриками. У журналі зустрічаємо рубрики “Бібліографічна хроніка”, “Рецензії й огляди”, підрубрики “Нові бібліографії”, “Бібліографи працюють”, “Реєстрація рідкісної україніки”; “Книги варті уваги”, “Книжкові новини”, “Нові книжки”. Рубрика “З листів до редакції” друкувала листи з питаннями і відповідями стосовно друкованих у журналі матеріалів. Пошта читацької аудиторії, її листи, були ілюстрацією зворотного зв’язку редакції з читачами, а, в першу чергу, джерелом інформації про думки зарубіжних українців стосовно актуальних проблем сьогодення. У кожному номері продовжувалася рубрика “Надіслані книжки”, – це ті, які, на прохання редакції й видавництва, автори та видавці надсилали до часопису для бібліографування і рецензування.

Репертуар видань, які були у розпорядженні “Української книги” відбивався у рекламно-інформаційних матеріалах, що вміщувалися в кінці (іноді на початку чи на вкладках) кожного номеру. Це елементи книготорговельної та видавничої бібліографії: умови передплати видань, адреси видавництв, де можна замовити ті чи інші видання, їх вартість. У деяких номерах відводилися сторінки для рекламування нових надходжень до тих чи інших видавництв чи книгарень.

У ході видання часописів у США одним з завдань видавця і редактора Б. Романенчука було сформувати їх сталу аудиторію й утримати її. Так, у зверненні редакції журналу “Українська книга” й видавництва “Київ” до передплатників читаємо: “Вам завдячуємо перш за все, що “Українська книга” взагалі виходить, бо ви її своєю передплатою підтримали. Але тепер не допустіть до того, щоб журнал перестав виходити. Це єдиний журнал такого роду в усьому українському світі, – продовжувалося у зверненні, – і шкода було б припиняти на 11-му році видання. Журнал розсилається до різних бібліотек у світі, і він єдиний репрезентує українську книжку” [Звернення вкладене на окремому аркуші в журнал “Українська книга, 1981, № 1].

Але в умовах еміграції це було дуже складним завданням. Редакції не вдалося активізувати достатню для нормального функціонування часописів “Київ” і “Українська книга” кількість передплатників, що в підсумку й зумовило їх недовговічність. Таким чином, матеріальні труднощі, недостатня кількість передплатників були основними причинами недовговічності обох журналів.

Але тема нашого дослідження – діяльність Богдана Романенчука, їх головного редактора. Говорять, що масштаб особистості вимірюється не реалізованими проектами, а масштабом її творчих задумів. О. Керч писала, що Б. Романенчук “є автором в одній особі енциклопедії укра-

їнської літератури "Азбуковник", що вийшов у двох великих томах". Цей грандіозний проект постав у тісному зв'язку з редакторською діяльністю діяча. "Азбуковник" (Т. 1.– Філадельфія, 1969. – 472 с.; Т. 2. – Філадельфія, 1973. – 535 с.), був фактично енциклопедією української літератури, матеріали для якої готувалися і частково друкувалися в "Українській книзі". Названий він був "на зразок рукописних довідково-енциклопедичних збірників 16–17 ст., який має довідково-інформаційний характер, а його мета служити допоміжним засобом до першої і допоміжної орієнтації в українській літературі перш за все та в літературних справах взагалі" [5, с. 5]. Робота над "Азбуковником" розпочалася у кінці 1960-х рр. [2, с. 185]. У журналі "Українська книга", [1959, № 2] містився заклик від видавництва "Київ" до працівників літератури: "Подаємо до відома, що готуємо до друку т. зв. "Словник української літератури" (щось вроді малої літературної енциклопедії і звертаємось от цим до всіх живучих працівників української літератури у вільному світі із закликом зв'язатися з нами для уточнення деяких відомостей і даних. Просимо відразу подавати свою коротеньку біографію (70–100 слів), докладний список окремо виданих (коли і де) книжок та назви газет і журналів, в яких коли-небудь друкувалися. В деталях, які нам будуть потрібні, звернемося потім особисто. Всім газетам і журналам, які передруковують цей заклик – а за це ми їх і просимо – будемо щиро вдячні". Закінчити "Азбуковник" не вдалося. При житті Б. Романенчука вийшли його два перші томи, інші ж залишилися ненадрукованими.

Слід зазначити, що відірваний від батьківщини, без належної джерельної бази, без фінансової та наукової підтримки, Б. Романенчук зумів організувати і протягом більш як трьох десятиріч видавати оригінальні часописи, що у 2-й пол. ХХ ст. були важливими джерелами літературно-мистецької, книгознавчої та бібліографічної інформації.

Поруч з головним заняттям Б. Романенчук, як активний член української громади, брав участь в громадсько-політичному і культурному житті: був членом Головної управи Організації Оборони Чотирьох Свобод України (ООЧСУ) у Філадельфії, головою відділу Українського конгресового комітету Америки (УККА), засновником літературно-мистецького клубу, як вчений очолював осередок НТШ, був організатором Постійної конференції українських студій при Гарвардському університеті. Деякий час працював редактором щоденника "Америка". Також він був першим редактором газети "Національна трибуна", щотижневої газети, що виходила в Нью-Йорку з 1982 р. як орган Українського конгресового комітету Америки [див.: Вісник ООЧСУ, 1989, № 1, с. 9; Encyclopedia of Ukraine. – Vol. 3: L–Pf. – Toronto; Buffalo; London, 1984. – p. 559].

З 1985 до 1989 рр. Богдан Романенчук був головним редактором журналу "Вісник", органу ООЧСУ, який проводив інформаційну роботу серед українців діаспори та громадян іноземних держав про стан України та боротьби націонал-визвольного руху за її незалежність. Він надрукував у цьому часописі статтю "Шевченкові універсальні ідеї" [1986, № 1] та ґрунтовну публікацію "Що творить націю" [1985, № 1/2; 1986, № 2; 1988, № 9; № 10; № 11], що фактично стала підсумковим дослідженням, у якому розкриваються його історико-філософські і педагогічні погляди.

Підводячи підсумки, слід підкреслити, що для віками позбавлених власної державності українців, що зберігали свою національну самобутність виключно в сфері культури, значення періодичних видань в їх житті важко переоцінити. Часописи підтримували на заокеанських землях батьківську мову, національну свідомість, культурні цінності українського народу, і цим сприяли збереженню етнокультурної ідентичності місцевого українства. Видавнича діяльність Богдана Романенчука була спрямована на впровадження в життя та поширення серед своєї читацької аудиторії власних світоглядних позицій, які допомагали усвідомлювати необхідність боротьби за державну незалежність різними способами.

Його зусилля щодо популяризації української книжки, виховання і розвитку своєї аудиторії читача, сприяли поширенню світових здобутків духовної культури, а друковане українське слово стало засобом поширення культурних ініціатив в умовах бездержавності нації.

Оскільки Б. Романенчук був головним працівником видавництва "Київ" у Філадельфії, його можна вважати ініціатором створення, зачинателем і реалізатором масштабного українського видавничого проекту у США. У журналах "Київ" і "Українська книга", що виходили в цьому видавництві в Філадельфії, найширше розкрився талант Б. Романенчука – видавця і редактора. Богдан Романенчук був редактором і, разом з тим, і активним автором. Його публікації, рецензії широко демонструють палітру сприйняття і оцінок літературно-мистецьких процесів

українською діаспорою в Америці, розвиток громадської думки в 1950–70-х рр. Він здійснював реалізацію свого проекту упродовж 1950–1964, і 1971–1982 рр. власним коштом і на пожертви членів громади. Ці часописи, відповідно до конкретної потреби того часу, виконали своє призначення бути живим посередником між видавництвом і продавцем книжок та їх покупцем, а також інформаційного забезпечення фахівців і всіх читачів. Обсяг публікації дозволяє дати лише побіжний огляд редакторської діяльності Богдана Романенчука. Вона ще чекає свого дослідника й передусім – оцінювача, а матеріали часописів потребують глибокого вивчення та належного аналізу в контексті сучасних українознавчих досліджень.

Джерела та література:

1. Головна управа Вісника ООЧСУ. Д-р Богдан Романенчук [Некролог] // Вісник / Видає Головна управа ООЧСУ. – 1989. – Ч. 1. – С. 9.
2. Керч О. Велика, незаступна втрата... [Некролог] / О. Керч // Вісник / Видає Головна управа ООЧСУ. – 1989. – Ч. 3. – С. 184–186.
3. Комариця М. Романенчук Богдан / М. Комариця // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / [За ред. М.М. Романюка]. – Львів, 1998. – Вип. V. – С. 272–274.
4. Маркус В. Анатомія однієї української громади в США / В. Маркус // Українська діаспора. – 1995. – № 7. – С. 93.
5. Романенчук Богдан. Передмова / Б. Романенчук // Азбуковник. – Філадельфія, 1969. – Т. 1. – С. 5.